

Skolsköterskans möte med nyanlända ensamkommande barn och ungdomar

Christina Dahlbring

Skolsköterska, Vättleskolan 4-9, Angered.
E-post: Christina.dahlbring@angered.goteborg.se.

Skolsköterskan är oftast den hälso- och sjukvårdspersonal som först möter det nyanlända barnet/ungdomen. Många nyanlända barn har dålig hälsa, både fysisk och psykisk. Skolsköterskans uppgift är att screena för ohälsa, och att genom nätverksarbete med familjehem, personal på skolan, god man och familjehemssekreterare se till att barnet får den hjälp och vård den behöver för sina hälsoproblem. Genom hälsoinformation med hjälp av tolk kan hon också hjälpa barnet till kunskap om sin egen och andras hälsa.

The school nurse usually is the first health care professional to meet the new-coming children and youth. Many of these children have poor health, both physically and psychologically. Her task is to screen and monitor the child's health status and through networking with foster parents, the personnel at school, the child's legal guardian and social security, pay attention that the child get the help and care needed for health problems. Through health information with interpreter she can also help the child to a wider knowledge of health.

Inledning

Vättleskolan är en kommunal årskurs 4-9 skola, belägen i nordvästra Angered, Göteborgs kommun. På skolan går 400 elever, där den stora majoriteten är barn och ungdomar som är födda i länder utanför EU, eller har föräldrar som är det. En knapp fjärdedel av dessa barn är s.k. nyanlända, som har varit i Sverige mindre än två år. Den övervägande majoriteten av dessa barn är ensamkommande pojkar i åldern 14-16 år från framför allt Afghanistan, Somalia och länder i mellanöstern, och som är placerade i familjehem. Vårdnadshavare är god

man, som utses av överförmyndaren. Familjehemssekreteraren på socialtjänsten är den som utser och undersöker förhållandena i familjehemmet. Sedan början av september 2015 har 39 nyanlända barn börjat på skolan.

Skolsköterskan är med vid de flesta inskrivningar av dessa barn och då görs även inledande kontroller av tillväxt och syn, ett kort hälsosamtal med hjälp av tolk eller av familjehems förälder för att sedan remittera dem till den hälsokontroll som görs i primärvården av en sjuksköterska. Centrum för skolutveckling/skolhälsovården

har ett program för hur mottagandet av nyanlända i skolhälsovården skall ske, i den så kallade Metodhandboken. Metodhandboken fungerar som ett stöd och referensmaterial för de personer som arbetar med elevhälsans medicinska insats. Den tillhandahålls endast för de skolsköterskor och skolläkare som arbetar på kommunala skolor, övriga måste prenumerera för att få tillgång till denna.

Samarbetet med familjehems förälder och de lärare som undervisar i den s.k. Välkomsten är av största vikt för att hälsoarbetet skall fungera. Men tyvärr får många barn och ungdomar göra sitt första besök hos mig utan vårdnadshavare/ familjehems förälder. Bristen på tolkar är också ett ständigt problem, inte bara här utan i hela landet.

För närvarande finns det också en stor brist på gode män och många av barnen har ännu inte fått någon sådan utsedd. Några studieförbund i Göteborg har utbildningar speciellt inriktade till gode män för ensamkommande barn.

Göteborgs stad har fått kritik för att man inte undersökt familjehemmen tillräckligt noga, och jag upplever ibland att familjehemmen brister i sitt ansvar för barnen. Eller att familjehemsföräldrar själva har liten kunskap om hur samhället fungerar, speciellt när det gäller hälsovård, sjuk och tandvård. Nu finns det dessutom ett nytt beslut om att man inte längre från socialtjänstens sida skall kontrollera familjehemmen två gånger per år, utan endast en gång.

Vanliga hälsoproblem

De hälsoproblem jag stöter på i samtalen med barnen är framför allt krisreaktioner. En del av barnen har svåra traumatiska upplevelser bakom sig, där förlust av anhöriga antingen genom att föräldrarna är döda eller försvunna eller genom långvarig, i vissa fall är av separation från familjen sätter djupa psykologiska spår såsom ambivalent anknytningsproblematik, och tillitsproblem. Några barn har fått utstå övergrepp under flykten mot Europa. Att vara asylsökande och inte veta att man säkert får stanna är försvårande för tillfrisknandet i dessa fall.

Lärarna på Välkomsten, som är den första klass de nyanlända kommer till, uttrycker ofta att de vill lära sig mer om kris och trauma och därför har elevhälsoteamet på skolan gjort upp en plan för kompetenshöjning genom utbildning. Vad är en krisreaktion? Vad är PTSD? Att möta barn som varit på flykt. Förhoppningen är att hela lärarkollegiet på skolan skall kunna ta del av denna eftersom barnen successivt slussas ut i vanlig klass efter bara några månader. I Göteborg finns flyktingbarnteamet som ingår i Drottning Silvias barn och ungdomssjukhus, som en resurs när det gäller utbildning till personal samt utredning och behandling av traumatiserade barn och ungdomar.

Andra hälsoproblem som jag möter är dålig tandhälsa och att barnen saknar grundskydd mot de smittsamma sjukdomar som ingår det svenska barnvaccinationsprogrammet.

Inte sällan upptäcks en s.k. latent tuberkulos eller att barnet har hepatit B. Om så är fallet försenas upp-
vaccineringen ytterligare eftersom infektionskliniken då måste starta en utredning.

Skolsköterskans utmaningar i arbetet

En fråga jag som skolsköterska får är om barnen har uppgivit rätt ålder när de sökt asyl. Lärare säger att de upplever en del av barnen som mycket äldre än vad det står på papperet, både i fysisk utveckling och beteende. Skolhälsovården remitterar inte dessa barn för undersökning, om inte de själva genom god man framför ett sådant önskemål, utan denna sker på Migrationsverkets uppdrag under asylutredningen.

För närvarande är det lång väntetid på de hälsokontroller som skall genomföras innan skolsköterskan kan börja vaccinera barnen och under kommande månader kommer många skolsköterskor vara överhopade med att planera och genomföra vaccinationer av dessa barn. En annan utmaning är att det blir svårt att hinna med det s.k. basprogrammet, där barnen gör hälsobesök hos skolsköterskan, s.k. klassundersökningar vart annat år. Extrapersonal måste finnas tillgänglig för detta arbete. Som inom andra områden inom hälso- och sjukvården är det svårt att hitta kompetenta och erfarna skolsköterskor som kan förstärka på de skolor där det behövs.

Under hösten 2015 har enstaka lektioner om hälsa hållits i gruppen nyanlända, med teman som förebyg-

gande hälsovård och hygien och pubertetsutveckling, och i vår planeras att fortsätta detta tema med psykisk hälsa, kost och motion. Vid dessa lektioner har lärare och elevassistenter på hemspråk medverkat och/ eller tolk på hemspråket. Tillsammans med specialpedagog vill jag söka medel för att starta ett utbildningspaket för dessa barn och ungdomar och arbeta tillsammans med skolans lärare men även med externa aktörer, t ex personal från ungdomsmottagningen och resursenheten barn och unga och integrationspolisen m fl. Att arbeta med värdegrundsfrågor, identitet, mänskliga rättigheter, sex och samlevnad, hälsoinformation, samhällsinformation bör ingå i detta utbildningspaket.

Referenser

- https://goteborg.se/wps/portal/enheter/stadsdelsforvaltning/angereds-stadsdelsforvaltning/!ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0x-PLMnMz0vMAfJjo8zjYyDTVYDXywnLNzM-jA08A53D3H2CnI0czY30C7IdFQF3ItxD/
- https://goteborg.se/wps/portal/invanare/omsorg-o-hjalp/familj-barn-och-ungdom/stod-till-familjen/familjehem/!ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfJjo8ziAwy-9Ai2cDB0N_N0t3Qw8Q7wD3Py8fSwMX-E30wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigDADAff/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh
- <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startsida/Vard-och-halsa/Sa-styrs-varden/Halso--och-sjukvardsavdelningen/Enheten-for-asyl--och-flyktingfragor/Halsoundersokning>

tema

https://goteborg.se/wps/portal/invanare/omsorg-o-hjalp/invandring-och-integration/introduktion-for-nya-svenskar/introduktionsverksamhet/god-man-for-ensamkommande/lut/p/z1/04_Sj9CPyksy0xPLMnMz0vMAfIjo-8ziAwy9Ai2cDB0N_N0t3Qw8Q7wD3Py8f-SycXUz1wkpIAJKG-AAjgb6Bbmhig-Bz8QT8/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh

<http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Vard-och-halsa/Sa-styrsvarden/Halso--och-sjukvardsavdelningen/Enheten-for-asyl--och-flyktingfragor/Halsoundersokning>

<http://www.medborgarskolan.se/arrangemang/?aid=855606&mid=1480&sgid=225>

<http://www.gp.se/nyheter/goteborg/1.563305-kritik-for-kommunens-hantering-av-familjehem>

<https://www.sahlgrenska.se/omraden/omrade-1/neurologi-psykiatri-habilitering/enheter/flyktingbarnteam/>

Hur är det möjligt att åstadkomma förbättringar?